

Канарова О. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема виховання є одним з важливіших питань існування людини. Головною метою є сприяння виявленню внутрішньої сторони людини і утворення її особистості, виховання формує саму людину.

Характер людини, її звички, відчуття відповідальності, вміння справлятися з життєвими труднощами, відношення до оточуючого світу, ступінь її релігійності – закладені й багато в чому ґрунтуються на її вихованні в дитинстві. Яскраві та світлі спогади дитинства зіграють людину у важкі моменти життя.

За всі часи головним у виховання дитини, від самого її народження і до становлення як сформованої особистості, була, є і залишається сім'я.

З раннього дитинства сім'я є єдиним соціальним середовищем. Дитина сприймає та спілкується зі світом через родину. Яка займає вагоме місце в релігійно-моральному вихованні тому, що вона є для дитини головним провідником релігійних почуттів. Сім'я духовно збагачує дитину, розвиває її релігійні сили.

Виховання дітей дошкільного віку в Україні тісно пов'язано релігійним життям. Починаючи з дошкільного дитинства, релігія через утвердження віри в ідеали, забезпечує надійний фундамент моральності особистості.

Незаперечне та вагоме значення та висвітленні проблем релігійно-морального виховання відображено у працях М. Бердяєва, І. Бєха, В. Зеньківського, О. Кононко, Н. Лисенко, І. Оієнко, Г. Сковороди, К. Ушинського, І. Франка та інших.

Релігійне виховання не є одновимірним та об'єднує в собі кілька вимірів, що однаково потрібні для повноцінного формування особистості. Отже, важливим у релігійному вихованні є цілісний підхід.

Таким чином, головним питанням виховання стає питання формування світогляду [1 с. 1].

Ґрунтується релігійне виховання на наділенні явищ оточуючої дійсності священним змістом, додання божественного сенсу мирським процедурам у повсякденному житті через їх обрядове освячення.

Формулюючи основні завдання релігійно-морального виховання, В. Зеньківський, виходить із розуміння принципу «внутрішньої ієрархічності» людини, що складається з фізичного, психічного та соціального в ній. Тобто, на шляху духовного розвитку людини має бути врахована її «внутрішня ієрархія». Вчений вважає, що «людина побудована співвідносно її силам і властивостям, але встановлена Богом ієрархія була порушена гріхопадінням, і розвиток людини є лише відновлення природної ієрархії сил. Норма, закладена в нас, з'являється як завдання й шлях, і роль виховання полягає в тому, щоб підвести дитину до внутрішнього життя, до роботи над собою, до оволодіння даром волі».

Учений у своїх працях приділяє значну увагу питанням релігійно-морального виховання у сім'ї. З цього приводу педагог зазначає, що зустріч дитини з церквою має починатися в родині: «духовне багатство родини часто значно більше, ніж ми усвідомлюємо; ми не вміємо, а часом і не хочемо використовувати все те, що нагромаджує родина».

В релігійно-моральному вихованні важливим є принцип розвитку «релігійного натхнення», живої, вільної і цілісної заглибленості душі в життя Церкви. Участь у літургічних містеріях, занурення у внутрішній світ, пошуки правди також становлять суть релігійно-морального виховання. Розвиток «духовного життя» неможливий без догматичних цінностей, які зберігає церква, без живого залучення до неї [3, с. 154-169].

Виділяють два рівні релігійно-морального виховання – раціональний і містичний.

Раціональний рівень включає в себе три основних компоненти – інформаційний, моральний і діяльнісний, зміст яких має конфесійну специфіку. Так, у православ'ї інформаційний компонент – це той обсяг знань, який вихованці отримують з історії церкви, богослов'я, догматики, священної історії; моральний – наочні виховуваних переломленню власного досвіду через вимоги християнської моралі; діяльнісний – участь у богослужіннях, церковна творчість, справи милосердя.

Містичний рівень тісно пов'язаний з раціональним, і його можна охарактеризувати лише настільки, наскільки він в ньому проявляється. Містичний рівень значно більшою мірою, ніж раціональний, має специфічний характер в різних конфесіях. Наприклад, містичний рівень православного виховання визначає наступні моменти – підготовка та участь в церковних таїнствах, домашня молитва, виховання почуття благоговіння і шанування святинь [4].

Виховання дітей на релігійних засадах починається в сім'ї і цей процес є складним та тривалим. І особливо в релігійно-моральному, найбільший вплив мають не слова або покарання, а особистий приклад. Поведінка близьких до дитини людей є тим, що щодня і щогодини впливає на її душу. Релігійний компонент у вихованні дошкільників допомагає сформувати морально-етичні основи, які стануть підґрунтям для подальшого розвитку особистості дитини.

У сучасному світі стрімких змін релігійне виховання стає часткою людського життя, що відбувається на основі збереження і передачі моральних норм, цінностей та традиційної культури народів, звичаїв і вірування. Під час релігійного виховання особистості цілеспрямовано й планомірно навіюються норми відносин і поведінки, світовідчуття світогляд відповідно віроповчальним принципам певної конфесії. Слід зазначити, що головне завдання релігійно-морального виховання полягає в тому, щоб викликати у дитини інтерес до життя, сформувати духовні сили та духовний запит. І безсумнівно, головним осередком такого виховання в сучасних умовах може бути сім'я, але тільки тоді, коли це духовно цілісна й здорова сім'я, яка може духовно жити дітей.

Список літератури:

1. Алексій П. Духовна освіта і духовне виховання / Православне слово. – 2001. – № 11. – С. 1.
2. Зеньковський В.В. О религиозном воспитании в семье // Вопросы православной педагогики. – 1992. – № 1. – С. 59.

3. Зеньковский В.В. Проблемы воспитания в свете христианской антропологии. – М., 1993. – 340 с.
4. Мудрик А.В. Соціальна педагогіка. – М.: Академія, 1999. – 184 с.
5. Рогозянский А.И. В доме отца моего: Сб. ст. о роли христианской семьи в религиозном воспитании ребенка. – М., 2001. – 301 с.

Мажец Б. В.

*кандидат філологічних наук,
ад'юнкт кафедри педагогіки*

Вища школа бізнесу в Домброві Гурнічей
м. Домброва Гурніча, Республіка Польща

ПРОГРАМНА ОСНОВА ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ПОЛЬЩІ: ЗАКЛАДЕНІ ЦІЛІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТИ

Справи, які пов'язані з реалізацією дошкільного виховання в Польщі, регулюються законом від 7 вересня 1991 року «Про систему освіти» (Журнал реєстрації законів від 2016 року, 1943).

Дошкільне виховання охоплює період життя дітей від початку навчального року, коли дитина вже має 3 роки, до кінця навчального року, коли дитині виповнюється 7 років (від 1 вересня 2016р.). Шестилітня дитина зобов'язана пройти річну дошкільну підготовку.

Документ, який регулює дидактично-виховну роботу дошкільного навчального закладу, це програмна основа. Згідно визначення Ю. Кендзерської програмна основа це: «правовий документ, що має характер розпорядження, яке видане відповідним міністром до справ освіти та виховання. Він регулює актуальну освітню діяльність, визначає напрямки майбутньої дидактично-виховної роботи на наступних рівнях системи освіти <...>. Програмна основа, разом з законом про систему освіти, є найважливішим документом, який регулює роботу навчальних закладів усіх обов'язкових рівнів освіти» [3, с. 480]. Авторка також перелічує її функції: регуляційна, стандартизаційна, теологічна, ідеологічна, організаційна, дидактична та оцінювальна. Завдяки цим функціям програмна основа стає знаряддям, що керує освітою.

Дещо інакше описує програмну основу Д. Вальошек, яка стверджує, що це правовий документ, котрий «окреслює <...> обсяги обов'язкових знань та вмінь, необхідних для життя <...>» [5, с. 168]. Вальошек одночасно підкреслює, що вона є обов'язковою для усіх вчителів в Польщі, тому кожний вчитель повинен її знати, реалізовувати та враховувати у своїй діяльності усі зміни пов'язані з нею згідно вказівок Міністра народної освіти.

У свою чергу А. Клім-Клімашевська звертає увагу на те, що «Програмна основа має відкритий характер, дозволяє приймати різноманітні методичні розв'язки та створює можливість конструювати різні програми дошкільного виховання» [4, с. 55].

Підсумовуючи, програмна основа публікується як розпорядження відповідного міністра до справ освіти, є обов'язковою у всіх типах шкіл та дошкільних навчальних закладів, визначає обсяги знань та вмінь, якими необхідно володіти на завершенні даного освітнього етапу. Учитель реалізує її за допомогою різноманітних методів та форм роботи, а також різним програм.